

Ositusvaateen vanhentuminen

Lausuntotiivistelmä

Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2024:14

Ositusvaateen vanhentuminen

Lausuntotiivistelmä

Mari Kaipomäki

Oikeusministeriö Helsinki 2024

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Oikeusministeriö
CC BY-NC-ND 4.0

ISBN pdf: 978-952-400-939-3
ISSN pdf: 2490-1172

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2024

Osisusvaateen vanhentuminen Lausuntotiivistelmä

Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2024:14		Teema	Mietintöjä ja lausuntoja
Julkaisija	Oikeusministeriö		
Tekijä/t Kieli	Mari Kaipomäki Suomi	Sivumäärä	32

Tiivistelmä

Oikeusministeriö julkaisi tammikuussa 2024 ositusvaateen vanhentumista käsittelevän arviomuiston, joka oli lausuntokierroksella tammi-maaliskuussa 2024. Ministeriöön toimitettiin 23 lausuntoa.

Lausunnonantajat kannattavat laajasti ehdotusta säätää avioliittolain mukaisen ositusvaateen vanhentumisesta tietyn ajan kuluttua. Ositusvaateen vanhentumiseen liittyvää sääntelyä pidettiin erittäin kannatettavana, tarpeellisena ja valtitsevaa oikeustilaa selkeyttävänä.

Lausunnoissa puollettiin laajasti arviomuiston ehdotusta, jonka mukaan avio-oikeus vanhentuisi 10 vuodessa, ja että vanhentumisesta voisi sopia toisin tietyt muotomääräykset täyttävällä sopimuksella. Samoin arviomuiston ehdotus siitä, että vanhentumisen voisi katkaista hakemalla pesänjakajan määräämistä tuomioistuimelta, sai kannatusta lähes kaikilta lausunnonantajilta.

Arviomuistiossa esitetty vanhentumissäännön ulottaminen puolison kuolemaan perustuviin osituksiin jakoi lausunnonantajien mielipiteitä. Suurin osa lausunnonantajista kuitenkin kannatti arviomuiston ehdotusta, jonka mukaan kuolemaan perustuvissa osituksissa avio-oikeus vanhenisi kymmenen vuoden kuluttua lesken kuolemasta.

Lausunnoissa nostettiin lisäksi esiin ehdotettujen lakimuutosten mahdollisesti merkittävät vaikutukset verolainsäädäntöön.

Asiasanat avio-oikeus, ositus (avio-oikeus), perheoikeus, jäämistöoikeus

ISBN PDF 978-952-400-939-3 **ISSN PDF** 2490-1172

Julkaisun osoite <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-939-3>

Preskription av krav på avvitrning Sammandrag av utlåtandena

Justitieministeriets publikationer, Betänkanden och utlåtanden 2024:14 Tema Betänkanden och utlåtanden

Utgivare Justitieministeriet

Författare Mari Kaipomäki

Språk Finska

Sidantal 32

Referat

Justitieministeriet publicerade i januari 2024 en bedömningspromemoria om preskription av krav på avvitrning. Promemorian var på remiss i januari–mars 2024. Ministeriet fick in sammanlagt 23 utlåtanden.

Remissinstanserna understöder i stor utsträckning förslaget att det föreskrivs om preskription av krav på avvitrning efter en viss tid enligt äktenskapslagen. Bestämmelserna om preskription av krav på avvitrning understöddes och de ansågs vara nödvändiga och förtydliga det rådande rättsläget.

I utlåtandena understöddes brett förslaget i bedömningspromemorian om att giftorätten preskriberas inom 10 år och att det ska vara möjligt att avtala om preskriptionen på annat sätt genom avtal som uppfyller vissa formkrav. Likaså understödde nästan alla remissinstanser förslaget i bedömningspromemorian om att preskriptionen ska kunna avbrytas genom en ansökan om förordnande av en skiftesman hos domstolen.

I bedömningspromemorian föreslås att preskriptionsbestämmelsen utvidgas till avvitrning som baserar sig på makens död. Detta förslag delade åsikterna bland remissinstanserna. De flesta remissinstanserna understödde emellertid förslaget i bedömningspromemorian om att giftorätten vid avvitrning som grundar sig på dödsfall preskriberas tio år efter den efterlevande makens död.

I utlåtandena nämndes dessutom de eventuella betydande konsekvenser som lagändringarna har för skattelagstiftningen.

Nyckelord giftorätt, avvitrning (giftorätt), familjerätt, kvarlåtenskapsrätt

ISBN PDF 978-952-400-939-3

ISSN PDF 2490-1172

URN-adress <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-939-3>

Sisältö

1	Johdanto	7
1.1	Tausta	7
1.2	Pyydetyt ja saadut lausunnot.....	7
2	Säätelyn tarpeellisuus	8
2.1	Arviomuistio.....	8
2.2	Lausuntopalaute.....	8
3	Ositusvaateen elementit ja säätelytarpeen sisällöllinen rajaaminen	10
3.1	Arviomuistio.....	10
3.2	Lausuntopalaute.....	10
4	Vanhentumisaika ja sen alkaminen avioero-osituksissa	13
4.1	Arviomuistio.....	13
4.2	Lausuntopalaute.....	13
5	Avio-oikeuden vanhentuminen kuolemaan perustuvissa osituksissa	15
5.1	Arviomuistio.....	15
5.2	Lausuntopalaute.....	15
6	Soveltuminen erotteluun avopuolisoiden välillä	18
6.1	Arviomuistio.....	18
6.2	Lausuntopalaute.....	18
7	Vanhentumisajasta poikkeaminen	19
7.1	Arviomuistio.....	19
7.2	Lausuntopalaute.....	19
8	Avio-oikeuden vanhentumisen vaikutukset	22
8.1	Arviomuistio.....	22
8.2	Lausuntopalaute.....	22
9	Kolmannen osapuolen oikeudet	25
9.1	Arviomuistio.....	25
9.2	Lausuntopalaute.....	25

10 Voimaantulo ja siirtymäsäännökset	27
10.1 Arviomuistio	27
10.2 Lausuntopalaute	27
11 Muuta	29
11.1 Verotus	29
11.2 Yleisiä huomioita	29
Liite	31

1 Johdanto

1.1 Tausta

Avioliittolaissa (23/1929, jäljempänä AL) on säännös siitä, milloin oikeus vaatia avio-oikeuden alaisen omaisuuden osittamista (ositusvaade) alkaa, mutta ei siitä, milloin se päättyy. Lakia velan vanhentumisesta (728/2003, VanhL) ei sovelleta ositusvaateen vanhentumiseen, koska ositusvaateessa ei ole kyse tilanteesta, jossa puolisoitten välille olisi jo muodostunut velkasuhde, vaan vasta oikeudesta vaatia sellaisen perhevarallisuusosoikeudellisen toimituksen suorittamista, jonka tuloksena mainittu velkasuhde saattaa syntyä.

Pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelmaan sisältyy kirjaus, jonka mukaan hallituskauden kuluessa säädetään avioliittolain mukaisen ositusvaateen vanhentumisesta (s. 189).

Oikeusministeriö järjesti 26.10.2023 kuulemistilaisuuden, johon kutsuttiin eri intressitahoja ja tutkijoita keskustelemaan aiheesta luonnosteltujen ehdotusten pohjalta. Tilaisuuteen osallistui oikeusministeriön edustajien lisäksi yhteensä 15 osallistujaa (tuomioistuineläimästä, Suomen Asianajajaliitosta, Juristiliitosta, Digi- ja väestötietovirastosta, Maanmittauslaitoksesta, Finanssiala ry:stä, Yhden Vanhemman Perheiden liitosta, Nuoret Lesket ry:stä sekä perhe- ja jäämistöoikeuden ja velvoiteoikeuden tutkijoita). Luonnosteltujen ehdotusten ja kuulemistilaisuudessa käydyn keskustelun pohjalta oikeusministeriö julkaisi ositusvaateen vanhentumista koskevan arviomuistion 26. tammikuuta 2024.

1.2 Pyydetty ja saadut lausunnot

Arviomuistio lähetettiin lausuntokierrokselle tammikuussa 2024 ja lausunnot pyydettiin 8. maaliskuuta 2024 mennessä. Oikeusministeriö vastaanotti 23 lausuntoa. Lisäksi viisi tahoa ilmoitti, ettei heillä ole lausuttavaa. Lausunnonantajien luettelo on tämän tiivistelmän liitteenä, ja lausunnot löytyvät Lausuntopalvelusta (www.lausuntopalvelu.fi). Tähän yhteenvedoon on koottu arviomuistion ehdotukset ja niistä saatu palaute. Lausumia on tiivistelmää varten lyhennetty ja ryhmitelty uudestaan.

2 Sääntelyn tarpeellisuus

2.1 Arviomuistio

Osituksen toimittamisen viivästyisestä aiheutuu oikeudellista epävarmuutta sekä ylimääräisiä hallinnollisia selvittelykustannuksia, jotka saattavat aiheutua useasta peräkkäisestä avioliitosta, omaisuuden ja omistussuhteiden sekoittumisesta, sijaan tulleen omaisuuden selvittelystä ja omaisuuden arvon muutoksista. Toisaalta pareilla saattaa olla myös perusteltuja syitä olla toimittamatta ositusta heti ositusperusteen ilmaantumisen jälkeen.

Arviomuistiossa ehdotetaan, että hallitusohjelman mukaisesti säädetään avioliittolain mukaisen ositusvaateen vanhentumisesta tietyn ajan kuluttua, mutta sääntelyyn on perusteltua sisällyttää myös poikkeusmahdollisuus.

2.2 Lausuntopalaute

Lähes kaikki lausunnonantajat (*Yhden Vanhemman Perheiden liitto ry, Maanmittauslaitos, Juristiliitto, Finanssialan Keskusliitto, Suomen Asianajajaliitto, Länsi- ja Sisä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri, Suomen Tuomariliitto, Digi- ja väestötietovirasto (jälj. DVV), Verohallinto, Miesjärjestöjen Keskusliitto ry, VT Rauni Viertola, Helsingin oikeusaputoimisto, Veronmaksajain Keskusliitto ry, emeritusprofessori Urpo Kangas, Pirkanmaan käräjäoikeus, Helsingin hovioikeus, Helsingin käräjäoikeus, Miesten tasa-arvo ry, vanhempi yliopistonlehtori Tapani Lohi ja valtiovarainministeriö*) kannattavat ehdotusta säätää avioliittolain mukaisen ositusvaateen vanhentumisesta avioeroon perustuvissa osituksissa tietyn ajan kuluttua. Ositusvaateen vanhentumiseen liittyvää sääntelyä pidetään erittäin kannatettavana, tarpeellisena ja vallitsevaa oikeustilaa selkeyttävänä.

Emeritusprofessori Urpo Kangas toteaa, että avioero-ositukseen perustuvan avio-oikeuden vanhentuminen arviomuistiossa ehdotetulla tavalla olisi myönteistä kuitenkin ennen muuta siksi, että entinen aviopuoliso on uuden aviopuolison kuolinpesän osakas avio-oikeuden nojalla, jos ositusta ei ole toimitettu. Voimassa oleva oikeus aiheuttaa monia käytännöllisiä vaikeuksia selvitettäessä eronneen ja sittemmin uudelleen avioituneen henkilön kuolinpesää. Kangas pitää tätä painavimpana perusteena sille, miksi avio-oikeuden vanhentumisesta avioeron jälkeen on aiheellista säätää lailla.

Emeritusprofessori Markku Helin sen sijaan arvioi, että koska avio-oikeuden vanhentumiseen ei liity samanlaista julkista intressiä kuin esimerkiksi velkojen vanhentumiseen, sääntelyn tarve on kyseenalainen. Helinin mukaan uudistuksen haittapuolena ovat vanhentumisajasta johtuvat, tietämättömyyteen perustuvat oikeudenmenetykset ja niiden uhasta johtuva oikeudellisen neuvonnan tarpeen lisääntyminen. Siten ei Helinin mukaan ole yksiselitteistä, ovatko ehdotetun sääntelyn hyödyt sen haittoja suuremmat.

3 Ositusvaateen elementit ja sääntelytarpeen sisällöllinen rajaaminen

3.1 Arviomuistio

Arviomuistiossa ehdotetaan, että ositusvaateen vanhentumista koskeva sääntely on muun muassa omistusoikeuden perusoikeussuojaan liittyvistä syistä tarpeen rajata siten, että vanhentuminen kohdistuu vain avio-oikeuden toteuttamiseen osituksessa. Oikeus vaatia osituksen toimittamista prosessuaalisena oikeutena on tarpeen säilyttää nykyisellään siltä osin kuin kyse on oikeudesta vaatia itse omistetun omaisuuden erottelun toteuttamista ja oikeus vaatia yhdessä omistetun omaisuuden omistussuhteiden purkamista. Lisäksi ehdotetaan, että avio-oikeuden vanhentumista koskevat oikeusvaikutukset kohdistetaan myös vallinnanrajoituksia koskevaan sääntelyyn.

3.2 Lausuntopalaute

Useimmat lausunnonantajat (*Finanssialan Keskusliitto, Suomen Asianajajaliitto, Suomen Tuomariliitto, VT Rauni Viertola, DVV, Helsingin oikeusaputoimisto, Veronmaksajain Keskusliitto ry, Pirkanmaan käräjäoikeus, emeritusprofessori Markku Helin, vanhempi yliopistonlehtori Tapani Lohi ja valtiovarainministeriö*) puoltavat arviomuistiossa esitettyä ehdotusta rajata vanhentumissääntelyn soveltamisala avio-oikeuden toteuttamiseen osituksessa.

Emeritusprofessori Markku Helin arvioi, että jos vanhentumisesta säädetään, sen tulisi koskea vain oikeutta saada toisen puolison omaisuutta. Vanhentumisen ei tulisi vaikuttaa oikeuteen saada pesänjakaja määräytyksi osituksen toimittamista varten eikä kysymystä vanhentumisesta tulisi tutkia pesänjakajan määräämistä koskevassa asiassa.

Suomen Asianajajaliitto pitää tarkoituksenmukaisena joko suoraan lakitekstissä tai lain perusteluissa riittävän selkeästi rajata vanheneminen koskemaan ainoastaan avio-oikeutta, joka sisältää tasingon ja vallinnanrajoitukset.

Vanhempi yliopistonlehtori Tapani Lohi huomauttaa, että vaikka uudella lailla ei arviomuistion mukaisesti säädettäisi ositusvaateen vanhenemisesta vaan avio-oikeuden vanhenemisesta, se ei kuitenkaan tarkoita, etteikö uudistuksen toteuttamisen jälkeen myös ositusvaateen menettäminen olisi tietyin edellytyksin mahdollista. Puolisolle saattaa koitua tällainen passivisuuden seuraus jo nykyisin, eikä oikeustilan tarvitse tässä suhteessa muuttua, vaikka ehdotettu uusi sääntely toteutettaisiinkin.

Helsingin hovioikeus katsoo, että jatkovalmistelussa olisi hyvä pohtia vielä perusteellisemmin, olisiko ositusvaateen vanhentumista koskevaa sääntelyä mahdollista ja tarpeellista ulottaa joiltain osin myös omaisuuden erottelua ja yhteisomistuksen purkamista koskeviin vaatimuksiin osituksessa

Verohallinto ehdottaa, että jatkovalmistelussa olisi syytä selvittää, voitaisiinko ennen uuden avioliiton solmimista edellyttää entisen avioliiton osalta joko osituksen toimittamista tai sopimusta toisen osituspuolen kanssa. Tämä voisi ehkäistä hankalia osituksia ja suojata uutta puolisoa ennakoimattomilta aikaisemman toimittamattoman osituksen vaikutuksilta hänen oikeusasemaansa.

Suurin osa lausunnonantajista (*Finanssialan Keskusliitto, Suomen Asianajajaliitto, Suomen Tuomariliitto, VT Rauni Viertola, Helsingin oikeusaputoimisto, Veronmaksajain Keskusliitto, Helsingin hovioikeus, emeritusprofessori Urpo Kangas ja vanhempi yliopistonlehtori Tapani Lohi*) on arviomuistiossa esitetyn kanssa yhtä mieltä siitä, että vanhentumisen tulee kohdistua myös vallinnanrajoituksia koskevaan sääntelyyn.

Maanmittauslaitoksen mukaan se, että ositusvaateelle säädettäisiin vanhentumisaika, joka ulottuisi myös vallintarajoituksiin, toisi osittain selkeyttä vaihdantaan ja helpottaisi kirjaamisviranomaisenkin työtä. Avioliittolain vallinnanrajoituksia koskeva sääntely on nähty kiinteistökirjaamisen menettelyssä ongelmalliseksi ja arkielämälle usein hyvin vieraaksi. Tavallisesti pariskunnat omistavat kiinteistöt nykyisin pääasiallisesti yhdessä. Lisäksi niissä tilanteissa, joissa omaisuus on vain toisen puolison nimissä, asuntolaina on usein yhteinen ja edellyttää tosiasiallisesti osituksen tekemistä. Tilanteet, joita säännöksessä alun perin on tarkoitettu suojata, on nyky-yhteiskunnassa nähty kovin harvinaisiksi.

Maanmittauslaitos ehdottaa lisäksi selvitetäväksi, olisiko tarkoituksen mukaista säätää, että AL 38 §:ssä tarkoitettu vallinnanrajoitus päättyisi avioeron tultua voimaan siihen, kun kiinteistöä ei enää de facto käytetä kotikiinteistönä.

Emeritusprofessori Urpo Kangas huomauttaa, että mikäli vanhentumisaikaa koskeva sääntely ulotettaisiin koskemaan myös vallinnanrajoituksia, samassa yhteydessä tulisi muuttaa AL 38 §:n ja AL 39 §:n vastaisten luovutusten reaktiomuodon sääntely siten, että vallinnanrajoituksen vastaisen luovutuksen pätemättömyyteen tulee voida reagoida tehokkaasti muullakin tavalla kuin nostamalla kanne määräajassa alioikeudessa.

4 Vanhentumisaika ja sen alkaminen avioero-osituksissa

4.1 Arviomuistio

Arviomuistiossa ehdotetaan, että avio-oikeuden vanhentumisajaksi säädetään 10 vuoden vanhentumisaika, joka alkaa avioeron tai avioliiton kumoamista koskevan tuomion päätöspäivämäärästä.

4.2 Lausuntopalaute

Lähes kaikki lausunnonantajat (*Yhden Vanhemman Perheiden Liitto ry, Maanmittauslaitos, Juristiliitto, Finanssialan Keskusliitto, Länsi- ja Sisä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri, Suomen Tuomariliitto, VT Rauni Viertola, Helsingin oikeusaputoimisto, Veronmaksajain Keskusliitto ry, Pirkanmaan kärjäoikeus, Helsingin hovioikeus, DVV, Helsingin kärjäoikeus, emeritusprofessori Urpo Kangas, vanhempi yliopistonlehtori Tapani Lohi ja valtiovarainministeriö*) kannattavat arviomuistiossa esitettyä 10 vuoden vanhentumisaikaa avioeron päätöspäivästä lukien.

Emeritusprofessori Markku Helin katsoo, että vanhentumisajan tulisi alkaa avioeroa koskevan päätöksen lainvoimaiseksi tulon ajankohdasta. Helinin mukaan olisi väärin säätää vanhentumisaika alkavaksi kärjäoikeuden päätöksen ajankohdasta, sillä avioliiton kumoamista voidaan teoriassa hakea korkeimmasta oikeudesta asti, eikä olisi asianmukaista, että vanhentumisaika kuluisi jo prosessin kestäessä.

Nuoret Lesket ry:n mukaan tilanteissa, joissa osituksen osapuolena on vanhempansa menettänyt lapsi, ositusvaateen vanhentumisajan tulisi kuitenkin alkaa vasta, kun lapsi täyttää 18 vuotta. Osituksen osapuolena voi olla lapsi sekä puolison kuolemaan perustuvissa osituksissa että avioero-osituksissa, jos avioeron osapuoli on menehtynyt ennen osituksen toimittamista ja lapset ovat vielä alle 18-vuotiaita.

Useat lausunnonantajat (*Maanmittauslaitos, Suomen Asianajajaliitto, Pirkanmaan kärjäoikeus, vanhempi yliopistonlehtori Tapani Lohi, professori Olli Norros ja emeritusprofessori Markku Helin*) katsovat, että vanhenemisen katkaisemisen tulisi tapahtua pesänjakajan hakemisella.

Suomen Asianajaliitto tuo esiin, että pesänjakajan määrääminen voi kestää tuomioistuimessa jopa toista vuotta, minkä vuoksi oikeudenmenetyksen riski olisi todellinen, mikäli pesänjakajan määrääminen olisi vanhenemisen katkaiseva tekijä.

Professori Olli Norros huomauttaa, että lisäksi olisi tarpeellista säätää siitä, että jos toimitusositus raukeaa, tasinko-oikeuden vanhentumisaika jatkaa kulumista siitä vaiheesta lukien, missä se oli määräajan keskeytyessä.

Vanhempi yliopistonlehtori Tapani Lohi ja *emeritusprofessori Urpo Kangas* pohtivat lausunnoissaan myös sopimusosituksen käynnistämisen tai toimittamisen mahdollista vanhentumisen katkaisevaa vaikutusta.

Emeritusprofessori Urpo Kangas arvioi, että osituspartin toiselle puolisolle esittämän vaatimuksen osituksen toimittamisesta (eli sopimusosituksen vireilletulon) tulisi myös katsoa katkaisevan vanhentumisen.

Vanhempi yliopistonlehtori Tapani Lohi huomauttaa lausunnossaan, että mikäli määräaika alkaisi pesänjakajan hakemisella, asetettaisiin puolisoille aiheettomasti toimitusosituksen käynnistämisen vaatimus. Selvästi suurin osa osituksista tehdään kuitenkin osituspuolten välisin sopimuksin. Lohi kuitenkin katsoo, että vanhentumista ei pitäisi voida katkaista sopimusosituksen käynnistämällä tai sen toimittamista koskevan vaatimuksen esittämisellä, sillä ne olisivat liian epämääräisiä kriteerejä ja huonosti linjassa nyt valmisteltavan lainsäädännön pääajatusten kanssa.

Emeritusprofessori Urpo Kangas nostaa lausunnossaan esiin osittain toimitetut ositukset. Kankaan mukaan jos ositusvaateen vanhentuminen on katkaistu, vanhentumisen katkaisemisesta pitäisi alkaa uusi vanhentumisaika. Uusi vanhentumisaika voisi olla kymmenen vuotta ja samalla sen tulisi olla lopullinen vanhentumisaika, jonka jälkeen avio-oikeuteen perustuva oikeus saada tasinkoa olisi lopullisesti vanhentunut. Säännös koskisi myös niitä tilanteita, joissa ositus on toimitettu osittain ennen vanhentumisajan umpeenkulumista, mutta siihen liittyvä täydennysositus on jäänyt tai tietoisesti jätetty toimitettavaksi myöhemmin. Tällöin täydennysosituksen vanhentumisaika alkaisi kulua siitä, kun ositusvaateen vanhentuminen olisi katkaistu ositukseen ensimmäistä kertaa ryhdyttäessä.

5 Avio-oikeuden vanhentuminen kuolemaan perustuvissa osituksissa

5.1 Arviomuistio

Arviomuistiossa ehdotetaan, että avioliiton purkautuessa kuoleman vuoksi avio-oikeuden vanhentumisajaksi säädetään 10 vuoden vanhentumisaika, joka alkaa lesken kuolemasta.

5.2 Lausuntopalaute

Arviomuistiossa esitetty vanhentumissäännön ulottaminen kuolemaan perustuviin osituksiin jakaa lausunnonantajien mielipiteitä. *Maanmittauslaitos, valtiovarainministeriö, Finanssialan Keskusliitto, Länsi- ja Sisä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri, Suomen Tuomariliitto, VT Rauni Viertola, Helsingin oikeusaputoimisto, Veronmaksajain Keskusliitto, Pirkanmaan käräjäoikeus, Helsingin hovioikeus ja vanhempi yliopistonlehtori Tapani Lohi* kannattavat ositusvaateen vanhentumista myös tilanteissa, joissa avioliitto on päättynyt toisen puolison kuolemaan.

Maanmittauslaitos katsoo, että mikäli ositusvaateen vanhentumista ei ulotettaisi tilanteisiin, joissa ositusperusteena on puolison kuolema, samalla menetettäisiin eräs tärkeä kannustin sille, että kuolinpesät jaettaisiin nykyistä useammin.

Finanssialan Keskusliitto ehdottaa jatkovalmistelussa vielä punnittavaksi, voisiko avio-oikeuden vanhentumisaika kuolemaan perustuvissa osituksissakin alkaa ensin kuolleen puolison menehtymisestä.

VT Rauni Viertola arvioi, että vaikka 10 vuoden vanhentumissääntö lesken kuolemasta on sinänsä kannatettava, ongelmia kuitenkin syntyy herkästi, kun osittamaton omaisuus sekoittuu ja muuttuu lesken hallitessa pesää. Omaisuuden sekoittuminen ja muuttuminen tapahtuvat tyypillisesti jo lesken elinaikana, jolloin lesken kuolemasta laskettava vanhentumisaika ei todennäköisesti poista selvitysongelmia kovinkaan tehokkaalla tavalla.

Pirkanmaan kärjäoikeus ja Helsingin kärjäoikeus pohtivat, tulisiko tilanteissa, joissa leski solmii uuden avioliiton, vanhentumisen kuitenkin alkaa uuden avioliiton solmimispäivästä. Tämä vähentäisi osaltaan tilanteita, joissa lesken kuollessa olisi tekemättä useampia osituksia.

Monet lausunnonantajat eivät lausu selvää kantaansa vanhentumissäännön ulottamisesta kuolemaan perustuviin osituksiin, vaan pohtivat seikkoja puolesta ja vastaan.

Juristiliiton mukaan mikäli avio-oikeus vanhentuisi myös kuolemaan perustuvan osituksen osalta 10 vuodessa ensin kuolleen puolison jälkeen, tämä saattaisi johtaa tahattomiin oikeudenmenetyksiin. Toisaalta sääntelyn yhtenäisyys puoltaa vanhentumista koskevan sääntelyn ulottamista myös kuolemaan perustuviin osituksiin.

Emeritusprofessori Markku Helin huomauttaa, että vanhentumisaika saattaa johtaa siihen, että testamentintekijän tahto ei toteudu. Tehdessään testamentin testamentintekijä ottaa tavallisesti suunnittelunsa pohjaksi tilanteen, joka muodostuu omaisuuden ositusta ja perinnönjakoa koskevien säännösten perusteella. Avio-oikeuden vanhentuminen saattaa muuttaa lopputuloksen toisenlaiseksi kuin testamentintekijä tarkoitti.

Suomen Asianajajaliitto, emeritusprofessori Urpo Kangas ja Helsingin kärjäoikeus suhtautuvat kielteisesti vanhenemissäännön ulottamiseen kuolemaan perustuvaan ositukseen.

Suomen Asianajajaliiton mukaan oikeudenmenetysten vaara kuolemaan perustuvaan ositukseen liittyvissä vanhenemisissä on niin vähäinen, ettei tarvetta sääntelyyn tältä osin ole. Sen sijaan osakkaat, jotka ovat maallikoita, toimivat usein asiassaan itsenäisesti ilman lainoppinutta apua, eivätkä pysty riittävästi suullisia sopimuksia tehdessään huomioimaan mahdollisen vanhenemisen vaikutusta ja merkitystä itselleen. Hyvässä uskossa jakamattomassa pesässä elänyt voisi vanhenemisen johdosta joutua yllättävän omaisuuden menettämisen eteen erityisesti, mikäli hänen vanhempansa kuolinpesä olisi se, jolla olisi oikeus saada tasinkoa kuolleen puolison pesästä.

Emeritusprofessori Urpo Kangas toteaa, että avioeroon perustuva ositus ja kuolemaan perustuva ositus eroavat toisistaan aivan olennaisella tavalla. Kuolemaan perustuvat ositukset kietoutuvat erottamattomalla tavalla yhteen perintöoikeuden kanssa. Jäämistöjärjestelmän selkeys edellyttää sitä, että jäämistöosituksen ja perintöoikeuden vanhentumissääntely kulkevat käsi

kädessä toistensa kanssa. Jos henkilö on saattanut perintöoikeutensa voimaan, hänen on katsottava saattaneen samalla voimaan kaikki siihen vaikuttavat muutkin oikeudet, kuten esimerkiksi oikeuden vaatia jäämistön suuruuden määrittämistä aviovarallisuusjärjestelmän mukaisella tavalla.

Vanhempi yliopistonlehtori Tapani Lohi huomauttaa arviomuistiossa käytetystä termistä "jäämistöositus" viittaamaan tilanteeseen, jossa ositusperusteena on puolison kuolema ja toteaa, että uusimmassa oikeuskirjallisuudessa jäämistöositus-termillä on paljon laajempi käyttöala. Lohi ehdottaa, että tarkasteltavan säännösehdotuksen yhteydessä vältettäisiin ilmaisun "jäämistöositus" käyttämistä ja puhuttaisiin sen sijaan kuolemaan perustuvasta osituksesta.

6 Soveltuminen erotteluun avopuolisoiden välillä

6.1 Arviomuistio

Arviomuistiossa ehdotetaan, että avio-oikeuden vanhentumista koskevalla sääntelyllä ei olisi vaikutuksia avoliittolaissa tarkoitettuihin avopuolisoihin ja näiden välillä tehtävään omaisuuden erotteluun.

6.2 Lausuntopalaute

Suurin osa lausunnonantajista (*Yhden Vanhemman Perheiden Liitto ry, Maanmittauslaitos, Finanssialan Keskusliitto, Suomen Asianajajaliitto, Suomen Tuomariliitto, Länsi- ja Sisä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri, VT Rauni Viertola, Helsingin oikeusaputoimisto, Veronmaksajain Keskusliitto, emeritusprofessori Urpo Kangas, Pirkanmaan käräjäoikeus, emeritusprofessori Markku Helin, Helsingin käräjäoikeus ja vanhempi yliopistonlehtori Tapani Lohi*) katsoo, että arviomuistiossa esitetyn mukaisesti nyt tarkasteltavaa vanhentumista koskevaa sääntelyä ei tulisi soveltaa avopuolisoiden välillä tehtävään omaisuuden erotteluun.

Vanhempi yliopistonlehtori Tapani Lohi toteaa, että linjauksen tekee ymmärrettäväksi jo se, että avopuolisilla ei ole toistensa omaisuuteen avio-oikeutta eikä heille voi näin myöskään syntyä tasinkovaateita. Avoliittolain mukainen hyvitys on lisäksi aivan toisen tyyppinen etuus kuin avioliittolaissa tarkoitettu tasinko. Hyvitysvaateen vanhentumisesta onkin avoliittolaissa nimenomaiset säännökset.

Juristiliitto sen sijaan katsoo, että 10 vuoden määräaika myös avopuolisoiden välisissä omaisuuden erottelutapauksissa olisi linjassa edellä mainittuihin avioero-osiin nähden.

Helsingin hovioikeus toteaa, että sääntelyn yhdenmukaisuus ja oikeustilan selkeys puhuvat jossain määrin myös sen puolesta, että oikeus vaatia omaisuuden erottelua voisi vanhentua. On huomattava, että esimerkiksi Ruotsin avoliittolaissa avopuolisoiden omaisuuden erottelusta avoliiton jälkeen on säädetty erikseen ja määräaika niin sanotun avoliitto-omaisuuden jakamista koskevan vaatimuksen esittämiselle on hyvin lyhyt.

7 Vanhentumisajasta poikkeaminen

7.1 Arviomuistio

Arviomuistiossa ehdotetaan, että vanhentumisajasta tulee olla poikkeusmahdollisuus silloin, kun eroavat puoliset ovat yksimielisiä asiasta. Sopimuksen tulisi noudata AL 66 §:n säädettyjä muotomääräyksiä. Sopimuksen tulee olla päivätty, allekirjoitettu ja kahden esteettömän henkilön oikeaksi todistama.

Arviomuistiossa todetaan lisäksi, että jatkovalmistelussa tulee selvittää tarkemmin avio-oikeuden vanhentumista koskevan sopimuksen rekisteröintimahdollisuutta Digi- ja väestötietoviraston ylläpitämän avioehtoasioiden rekisterin yhteyteen sekä tästä aiheutuvia kustannuksia.

7.2 Lausuntopalaute

Useat lausunnonantajat (*Yhden Vanhemman Perheiden Liitto ry, Juristiliitto, Finanssialan Keskusliitto, Suomen Asianajajaliitto, Suomen Tuomariliitto, VT Rauni Viertola, Helsingin oikeusaputoimisto, Veronmaksajain Keskusliitto, Pirkanmaan käräjäoikeus, Helsingin hovioikeus, emeritusprofessori Markku Helin, vanhempi yliopistonlehtori Tapani Lohi ja valtiovarainministeriö*) kannattavat mahdollisuutta poiketa avio-ero-osituksessa tehtävän ositusvaateen vanhentumista koskevasta laissa säädetystä aikamäärästä osapuolten keskinäisellä sopimuksella.

Finanssialan Keskusliitto arvioi, että ositusvaateella tulisi kuitenkin olla myös lopullinen vanhentumisaika. Vanhentumisaikaa koskevan sopimuksen ajallinen ulottuvuus olisi vähintäänkin perusteltua rajata puolison elossaoloaikaan.

Maanmittauslaitos nostaa lausunnossaan esiin kysymyksen, voisiko avio-pari sopia vain siitä, että avio-oikeus ei vanhene, vai voisiko pari sopia myös muusta vanhentumisajasta kuin säädetystä kymmenestä vuodesta.

Maanmittauslaitos suhtautuu kriittisesti ajatukseen mahdollisuudesta poiketa vanhentumisajasta ja toteaa, että sopimusmahdollisuus merkitsisi *de facto* sitä, että kirjaamisviranomaisen olisi aina kuultava sitä puolisoa, jonka ositusvaateen on väitetty vanhentuneen. Pelkkä selvitys siitä, että pesänjakajaa ei ole säädetyssä ajassa haettu, ei riittäisi, koska on mahdollista, että puoliset ovat sopimuksella poikenneet vanhentumisesta. Tämä puoltaisi sopimuksen rekisteröimisen vaatimusta.

VT Rauni Viertola, Suomen Asianajajaliitto, Helsingin hovioikeus ja Veronmaksajain Keskusliitto katsovat, että vanhentumisajasta poikkeamismahdollisuus voisi olla perusteltua ulottaa myös kuolemaan perustuvaan ositukseen.

Helsingin hovioikeus lausuu, että jakamattoman kuolinpesän omaisuuteen saattaa kuulua vaikeasti jaettava omaisuutta, kuten yhteiskäyttöön jääviä isoja rakennuksia, rantakiinteistöjä, tai sellaista omaisuutta, jonka hoitoon kaikilla pesän osakkailla ei ole osaamista, kuten yritysomaisuutta tai metsä- ja maatalouskiinteistöjä. Syitä jakamattomuudelle lienee useita, minkä vuoksi voi olla hankala kategorisesti todeta, ettei tarvetta poikkeusmahdollisuudelle jäämistöositustilanteissa ole. Tähän nähden ja perhevarallisuusoiden sopimusvapauden periaate sekä sääntelyn yhdenmukaisuus ja selkeys huomioon ottaen hovioikeus katsoo, että poikkeusmahdollisuuden tarpeellisuutta jäämistöosituksessa voisi olla aihetta vielä arvioida lainsäädännön jatkovalmistelussa.

Maanmittauslaitos, Finanssialan Keskusliitto, VT Rauni Viertola ja Suomen Asianajajaliitto kannattavat oikeuden vanhentumisesta koskevan sopimuksen rekisteröintivelvollisuutta Digi- ja väestötietoviraston ylläpitämään avioehtoasioiden rekisteriin. *Juristiliitto* sen sijaan katsoo, että sopimus tulisi voida rekisteröidä, mutta sen ei välttämättä tulisi olla pakollista.

VT Rauni Viertola toteaa, että mahdollisuus poiketa laissa säädetystä vanhentumisajasta vesittää vanhentumisella saavutettavat myönteiset oikeusvaikutukset, ellei tietoa poikkeusmahdollisuuden käyttämisestä löydy selvästi sellaisesta rekisteristä, josta esimerkiksi kirjaamisviranomaiset saavat sopimuksesta tiedon. Ilman rekisteröintivaatimusta poikkeamismahdollisuuden hyödyntämisestä ei saataisi varmaa tietoa, jolloin myöskään vanhentumisesta ei voitaisi olettaa suoraan laissa säädetyn vanhentumisajan kulumisesta.

Helsingin oikeusaputoimisto, emeritusprofessori Urpo Kangas, Pirkanmaan käräjäoikeus ja Veronmaksajain Keskusliitto suhtautuvat kriittisesti oikeuden vanhentumisesta koskevan sopimuksen rekisteröintivelvoitteeseen.

Emeritusprofessori Urpo Kangas huomauttaa, että jos rekisteröintivaatimuksesta tulee ehdoton, määrämuotoisella sopimuksella ei sellaisenaan olisi vielä oikeusvaikutuksia. Siten mahdollista olisi tilanne, jossa puolison itse kuvittelevat tehneensä lain mukaisen sopimuksen ositusvaateen vanhentumisen pidentämisestä, mutta saattaisivat esimerkiksi 13 vuoden kuluessa huomata, että heidän oikeutensa vaatia tasinko-oikeuden nojalla toisen puolison omaisuutta olisikin vanhentunut laissa säädetyssä määräajassa sen vuoksi, että

toinen puoliso ei ollut rekisteröinyt puolisoiden puolesta sopimusta, vaikka oli siihen sitoutunut. Kangas kuitenkin toteaa, että erityisesti vallinnanrajoi-
tusta koskevissa tilanteissa olisi asianmukaista, että asuntoon kohdistuvasta
toisen puolison hallinnasta olisi merkintä rekisterissä.

DVV toteaa, että mikäli poikkeamismahdollisuuteen ja rekisteröintivelvollisuu-
teen tullaan päätymään, *DVV*:n ylläpitämä avioehtoasioiden rekisteri on luontevin
paikka asiakirjan tallennuspaikkana. *DVV* esittää lisäksi harkittavaksi, että sopi-
mus voitaisiin tehdä paperisen vaihtoehdon rinnalla myös täysin sähköisenä asia-
kirjana, jotta sopimuksen rekisteröinti vaatisi *DVV*:ltä vähemmän taloudellista
panostusta. Jos rekisteröintimahdollisuus toteutetaan avioehtoasioiden rekiste-
riin, niin sen tietojärjestelmiin on tarve tehdä kertaluonteisia muutoksia, joiden
suuruus ja kustannukset tarkentuu jatkoselvittelyssä. Kun poikkeamissopimusten
määrä jäänee vähäiseksi, niin yksittäistä sopimusta kohden kustannukset voivat olla
suuret. Sopimusten rekisteröinnistä seuraa tarkistusvelvollisuus jäämistön selvitys-
työssä ja perinnönjakotilanteissa, jotka toisaalta hieman lisäävät työmäärää *DVV*:n
tietojenluovutustehtävissä.

8 Avio-oikeuden vanhentumisen vaikutukset

8.1 Arviomuistio

Arviomuistiossa todetaan, että ehdotettu avio-oikeuden vanhentuminen ei estä puolisoa tekemästä tuomioistuimelle hakemusta pesänjakajan määräämiseksi omaisuuden erottelua tai yhdessä omistetun omaisuuden omistussuhteen purkamista varten. Ehdotetulla sääntelyllä ei ole vaikutusta keskittämisperiaatetta koskevaan vallitsevaan tuomioistuinkäytäntöön.

Jos omaisuuden erottelu johtaisi jommankumman puolison näkökulmasta kohtuuttomaan lopputulokseen, puoliso ei kuitenkaan voisi enää vaatia osituksen sovittelua, koska osituksen sovittelu kuuluu aineellisoikeudellisen avio-oikeuden piiriin, joka katsottaisiin menetetyksi avio-oikeuden vanhentumisen perusteella.

Jos ositusta tai omaisuuden erottelua tekemään on nimetty pesänjakaja tai pesänjakajan tekemästä osituksesta on tehty moitekanne tuomioistuimeen, pesänjakaja tai tuomioistuin ei voisi ottaa avio-oikeuden vanhentumista viran puolesta huomioon asiaa käsitellessään, ellei tätä koskevaa vaatimusta ole esitetty.

Jos tietty esine tai omaisuuserä on siirretty tasinkona toiselle osapuolelle ja myöhemmin käy ilmi, että avio-oikeus on vanhentunut, kummallakaan osapuolella ei ole tähän liittyvää palautus- tai koronmaksuvelvollisuutta.

8.2 Lausuntopalaute

Suomen Asianajajaliitto, Länsi- ja Sisä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri, VT Rauni Viertola, Helsingin oikeusaputoimisto, Pirkanmaan käräjäoikeus ja vanhempi yliopistonlehtori Tapani Lohi ovat arviomuistiossa esitetyn kanssa yhtä mieltä siitä, että avio-oikeuden vanhentuminen ei voi estää pesänjakajan hakemista ja määräämistä yhteisomistuksen purkamiseksi ja omaisuuden erotteluksi.

Helsingin käräjäoikeus katsoo, että mikäli vanhentuminen rajoitetaan vain avio-oikeuteen, tulisi tehdä lisäksi selkeä rajausta niistä vaatimuksista, joita puoliso voi avio-oikeuden vanhentumisesta riippumatta esittää toimitusosituksessa tai –erottelussa.

Helsingin hovioikeus ja *vanhempi yliopistonlehtori Tapani Lohi* huomauttavat, että ehdotus on sinänsä kannatettava, mutta se olisi syytä muotoilla siten, ettei avio-oikeuden vanhentuminen estä puolisoa hakemasta pesänjakajan määräystä omaisuuden ositusta tai erottelua varten.

Pirkanmaan käräjäoikeus, Helsingin käräjäoikeus, Suomen Tuomariliitto, Suomen Asianajajaliitto, Helsingin oikeusaputoimisto ja *vanhempi yliopistonlehtori Tapani Lohi* toteavat, että arviomuistiossa esitetyn mukaisesti sovitteluvaatimukseen vetoamisen ei tule olla mahdollista, jos avio-oikeus on vanhentunut.

Emeritusprofessori Urpo Kangas sen sijaan toteaa, että sovittelua ja kohtuullistamista ei välttämättä tulisi sulkea pois kaikista niistä tilanteista, joissa ositusvaade on vanhentunut. Kankaan mukaan jatkovalmistelun kuluessa on syytä varmistua siitä, millä tavalla edunvalvonnan tarpeessa olevan henkilön oikeudellinen asema on turvattu uudessa järjestelmässä tehokkaasti niin, ettei hän menetä mahdollisuuttaan vaatia kohtuullista osituksen lopputulosta.

Finanssialan Keskusliitto, Suomen Asianajajaliitto, Suomen Tuomariliitto, Helsingin oikeusaputoimisto, Pirkanmaan käräjäoikeus, Helsingin hovioikeus ja *vanhempi yliopistonlehtori Tapani Lohi* katsovat, että vanhentumisen huomioimiselle siviiliprosessissa voidaan asettaa vaatimistaakka.

Vanhempi yliopistonlehtori Tapani Lohi toteaa, että osituspuolella on muutenkin väittämistaakka hänen edukseen osituksessa vaikuttavista oikeusosiseikoista. Jotta puoliso esimerkiksi pääsisi hyötymään avio-osaansa kasvattavasta vastikeperusteesta, hänen on vedottava siihen toimituksessa tai osituksen moiteprosessissa. Ei liene perusteita suhtautua avio-oikeuden vanhentumiseen tässä suhteessa toisin.

Suomen Asianajajaliitto, Suomen Tuomariliitto, VT Rauni Viertola, Helsingin oikeusaputoimisto, Helsingin hovioikeus ja *vanhempi yliopistonlehtori Tapani Lohi* ovat arviomuistiossa esitetyn kanssa yhtä mieltä siitä, että jos tietty esine tai omaisuus on siirretty tasinkona toiselle osapuolelle ja myöhemmin käy ilmi, että avio-oikeus on vanhentunut, kummallakaan osapuolella ei ole tähän liittyvää palautus- tai koronmaksuvelvollisuutta.

VT Rauni Viertola korostaa, että vanhentumisen jälkeen suoritetulle tasingolle on syytä antaa sääntelyssä samanlainen oikeudellinen luonne avioliittolain mukaisena tasinkona kuin ennen vanhentumista suoritetulla tasingolla on. Suoritus, johon puoliso ei ole enää lakiin perustuvan vanhentumisajan jälkeen velvollinen, voitaisiin muutoin perusteettomasti ymmärtää myös puolisoitten väliseksi lahjaksi. Vanhentuneen tasingon suorittamista ei tulisi pitää puolisoitten välisenä lahjana, jollaisena voidaan pitää esimerkiksi avio-osan suuruuden mukaan määräytyvän tasingon ylittävää suoritusta tai vanhentuneen velan suorittamista.

9 Kolmannen osapuolen oikeudet

9.1 Arviomuistio

Arviomuistiossa todetaan, että lakihankkeen vaikutusarvioinnissa olisi otettava huomioon varsinaisten asianosaisten lisäksi puolisoiden tai kuolinpesän osakkaiden velkojien intressi. On mahdollista, että ositus on jätetty toimittamatta siksi, että huomattavasti vähemmän omistava puoliso tai velkaantunut kuolinpesän osakas joutuisi joka tapauksessa luovuttamaan toiselta puolisoilta saamansa tasingon velkojilleen velkojen maksua varten. Arviomuistiota kirjoitettaessa ei kuitenkaan todettu lisäsääntelytarpeita.

9.2 Lausuntopalaute

Suurin osa lausunnonantajista arvioi, että valmisteilla olevaan lainsäädäntöön ei liity velkojan kannalta sellaisia oikeudenmenetyksen riskejä, että ne olisi syytä ottaa erikseen huomioon.

Vanhempi yliopistonlehtori Tapani Lohi toteaa, että puolison velkoja ei voi oikeutemme mukaan muutenkaan laskea sen varaan, että hän pääsisi hyötymään velallisansa tasinko-oikeudesta. Velkoja ei saa ositusta vireille eikä myöskään voi reagoida ositusta vastaan sillä perusteella, että hänen velallisansa on luopunut siinä tasingosta. Osituksen peräyttäminen TakSL:n 9 §:n nojalla nimittäin edellyttää, että puoliso on osituksessa luovuttanut puolisolleen tai tämän perillisille omaisuuttaan huomattavasti enemmän kuin olisi ollut velvollinen luovuttamaan.

Finanssialan Keskusliitto lausuu, että jatkovalmistelussa olisi syytä selvittää, voitaisiinko vanhentumisaikaa koskevan sopimuksen olemassaoloa koskeva tieto antaa myös velkojalle, jos sopimuksen rekisteröintivelvollisuudesta säädetään.

Professori Olli Norros nostaa lausunnossaan esiin velan vanhentumisesta annetun lain (15.8.2003/728, VanhL) yhteyden tasinko-oikeuden vanhentumiseen ja erityisesti kysymyksen siitä, sovelletaanko tasinko-oikeuden vanhentumiseen VanhL 15-17 §:n säännöksiä vanhentuneen velan ns. jäännösoikeuksista, joista tärkein tässä asiayhteydessä on velkojan mahdollisuus käyttää vanhentunutta saamista

kuittaukseen tietyin edellytyksin (VanhL 15 §). Norroksen mukaan ehdotettavan sääntelyn tavoitteiden kannalta lienee perusteltua, ettei vanhentuneelle tasinko-oikeudelle jää mitään jäännösoikeuksia, ml. käytettävyyttä kuittauksessa, koska jäännösoikeuksien olemassaolon selvittäminen saattaisi edellyttää juuri sellaista vanhojen asioiden selvittelyä, jota sääntelyllä halutaan välttää. Norros katsoo, että ainakin vanhentuneen velan jäännösoikeuksia koskevien sääntöjen soveltuminen tulisi sulkea ehdotettavan lain yhteydessä nimenomaisesti pois. Selkeyden vuoksi ehdotettavassa laissa voisi lisäksi olla perusteltua todeta, että sen jälkeen, kun tasinkovelka on vahvistettu ositussopimuksessa tai pesänjakajan päätöksessä, siihen sovelletaan VanhL:a.

10 Voimaantulo ja siirtymäsäännökset

10.1 Arviomuistio

Arviomuistiossa ehdotetaan, että avio-oikeuden vanhentumista koskeva sääntely tulisi voimaan siten, että sitä sovellettaisiin sellaisiin osituksiin, joissa lainvoimainen avioerotuomio on annettu tai leski on kuollut lain voimaantulon jälkeen. Jos lainvoimainen avioerotuomio on annettu tai leski on kuollut ennen lain voimaantuloa, avio-oikeuden vanhentumista koskeva määräaika laskettaisiin lain voimaantulopäivästä.

10.2 Lausuntopalaute

Maanmittauslaitos, Finanssialan Keskusliitto, Suomen Asianajajaliitto, VT Rauni Viertola, Helsingin oikeusaputoimisto, Veronmaksajain Keskusliitto, DVV, Helsingin hovioikeus, Helsingin käräjäoikeus ja vanhempi yliopistonlehtori Tapani Lohi tukevat arviomuistiossa esitettyä ehdotusta, jonka mukaan 10 vuoden vanhentumissääntöä tulee soveltaa myös tilanteisiin, joissa vanhentumisen käynnistänyt seikka on tapahtunut ennen lain voimaantuloa. Tällöin 10 vuoden vanhentumisaika luettaisiin vasta lain voimaantulosta.

Finanssialan Keskusliitto katsoo, että soveltamista ei pidä rajata vain lain voimaantulon jälkeisiin avioliiton päättymistilanteisiin. Tällainen rajausta vähentäisi sääntelyn hyötyjä huomattavasti, sillä suurimmat käytännön ongelmat esimerkiksi osituksen toimittamista koskevan dokumentaation saatavuudessa liittyvät usein tapauksiin, joissa ositusperusteen syntyhetkestä on kulunut useita vuosia tai vuosikymmeniä.

Suomen Tuomariliitto ja emeritusprofessori *Markku Helin* suhtautuvat varauksellisesti ehdotukseen siitä, että sääntelyä sovellettaisiin myös niihin osituksiin, joissa lainvoimainen avioerotuomio on annettu tai leski on kuollut ennen lain voimaantuloa.

Suomen Tuomariliiton mukaan avio-oikeuden vanhentumisen soveltaminen ehdotetulla tavalla taannehtivasti olisi osituksen osapuolille yllätyksellistä ja kuten muistiossa todetaan, he eivät ole voineet varautua siihen ennakolta. Muistiossa todetuista tavoin sääntelyn vaikutuspiiriin kuuluisi myös iäkkäitä ja

oikeudelliselta toimintakyvyltään heikentyneitä henkilöitä. Yksinomaan osi-
tusten selvittämisen intressiä ei voida pitää niin kiireellisenä, että sen perus-
teella tulisi päätyä säätämään avio-oikeuden vanhentumisesta taannehtivasti
edes sillä tavoin kuin muistiossa on esitetty.

Emeritusprofessori Markku Helinin mukaan tulisi vielä miettiä, onko koh-
tuullista edellyttää, että 10 vuodessa ehditään selvittää kaikki ne tapaukset,
joissa jakamatta ja osittamatta on useita päällekkäisiä ja limittäisiä kuolinpe-
siä. Ehdotetun lain soveltaminen vanhoihin tapauksiin merkitsisi sitä, että eri
kuolinpesien osuuksia määritettäessä jouduttaisiin siirtymään omaisuuden
puolittamisperiaatteesta omistussuhteiden mukaiseen määrittelyyn. Varo-
vaisuusnäkökohta näyttäisi puoltavan sitä, että uudistus ei olisi lainkaan taan-
nehtiva. Se olisi myös perustuslaissa turvatun omaisuudensuojan kannalta
ongelmattomin.

11 Muuta

11.1 Verotus

Arviomuistiossa ei ole käsitelty avio-oikeuden vanhentumisen vaikutusta verotukseen. *Verohallinto* ja *valtiovarainministeriö* ehdottavat lausunnoissaan, että jatkovalmistelussa selvitetään ja huomioidaan säännösmuutosten kaikki mahdolliset vaikutukset erityisesti luonnollisten henkilöiden verotukseen ja Verohallinnon toimintoon yhdessä valtiovarainministeriön ja Verohallinnon asiantuntijoiden kanssa.

Verohallinto kiinnittää lausunnossaan huomiota siihen, että osituksen toimittamisella ja sillä, mikä omaisuus katsotaan ositettavaan omaisuuteen kuuluvaksi, on merkittäviä vaikutuksia verotukseen monin tavoin. Nykyinen verosäätely on käytännössä rakentunut avio-oikeuden määräajattomuuden periaatteen päälle. Verohallinnon mukaan verotuksessa aivan keskeistä on se, onko omaisuuserä osa ositettavaa aviovarallisuutta. Vaikutukset koskevat tuloverotusta (niin juoksevan tulon kohdistamista ja laskentaa kuin esimerkiksi luovutusvoittoja), perintö- ja lahjaverotusta, varainsiirtoverotusta sekä erilaisia omaisuusrekisteröintiä koskevia kysymyksiä.

Valtiovarainministeriön mukaan säädösvalmistelussa keskeisellä sijalla tulisi olla se, voidaanko muutosehdotusten vaikutuksia verotukseen asianmukaisesti hallita Verohallinnon ohjauksella sekä jättää oikean ja yhdenmukaisen verotuksen edistäminen verotuskäytännön varaan, vai edellyttääkö verosäätelyn ennakoitavuus, verotuksen oikeusvarmuus tai verovelvollisen oikeusturva muutoksia verolakien säännöksiin oikeustilan selventämiseksi.

11.2 Yleisiä huomioita

Suomen Asianajajaliitto, Länsi- ja Sisä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri ja *DVV* nostavat lausunnoissaan esiin tiedottamisen ja kouluttamisen tarpeen.

DVV arvioi lausunnossaan, että holhousviranomaisen osalta arviomuistiossa ehdotettu säätely edellyttää, että edunvalvonnan alkaessa edunvalvojia ohjeistetaan ositusvaateen määräajasta ja siihen reagoimisesta sekä tuodaan ilmi edunvalvojan henkilökohtainen vahingonkorvausvastuu, jos hän jättää huomioimatta osituksen määräajan puitteissa.

Maanmittauslaitos toteaa, että jatkovalmistelussa on tarkasteltava myös kansainvälisen yksityisoikeuden alaan kuuluvaa sääntelyä. Jos puolisoitten aviovarallisuussuhteisiin sovelletaan muuta kuin Suomen lakia, vanhentumissääntelyä ei liioin ilmeisesti voida soveltaa sanottuihin puolisoihin.

Liite

Esitysluonnoksesta pyydettiin tai saatiin lausuntoja seuraavilta tahoilta (lausunnon antajat merkitty *):

Digi- ja väestötietovirasto*

emeritusprofessori Markku Helin*

emeritusprofessori Urpo Kangas*

Etelä-Savon oikeusaputoimisto

Finanssialan Keskusliitto*

FINE vakuutus- ja rahoitusneuvonta (ei lausuttavaa)

Helsingin hovioikeus*

Helsingin käräjäoikeus*

Helsingin oikeusaputoimisto*

Korkein oikeus

Luvan saaneet oikeudenkäyntiavustajat ry

Länsi-Uudenmaan oikeusaputoimisto

Länsi- ja Sisä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri*

Maanmittauslaitos*

Miesjärjestöjen Keskusliitto*

Miesten tasa-arvo ry*

Monimuotoiset perheet ry

Naisjärjestöjen Keskusliitto (ei lausuttavaa)

Nuoret Lesket ry*

Pirkanmaan käräjäoikeus*

Pohjois-Karjalan käräjäoikeus

professori Antti Kolehmainen, Itä-Suomen yliopisto

professori Tuulikki Mikkola, Turun yliopisto

professori Olli Norros, Helsingin yliopisto*

Statens ämbetverk på Åland

Suomen Asianajajaliitto – Finlands Advokatförbund*

Suomen Lakimiesliitto – Finlands Juristförbund ry*

Suomen Tuomariliitto – Finska domareförbund ry*

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta

Tasa-arvovaltuutetun toimisto (ei lausuttavaa)

Tuomioistuinvirasto (ei lausuttavaa)

valtiovarainministeriö*

vanhempi yliopistonlehtori Tapani Lohi*

Verohallinto*

Veronmaksajain Keskusliitto*

VT Rauni Viertola*

Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimisto (ei lausuttavaa)

Yhden Vanhemman Perheiden Liitto ry*

Oikeusministeriö
PL 25
00023 Valtioneuvosto
www.oikeusministerio.fi

Justitieministeriet
PB 25
00023 Statsrådet
www.justitieministeriet.fi

ISSN 2490-1172 (PDF)
ISBN 978-952-400-939-3 (PDF)